

DÍSZÍTŐELEM VAGY TARTÓOSZLOP ?

A címben foglalt kérdés Kukorelli István sokat idézett mondatára utal. Szerinte az országgyűlési biztosok szerepfelfogásától függ, hogy a jogállam díszítőelemei, avagy tartóoszlopai lesznek. A működésük megkezdése óta eltelt másfél évről szóló beszámoló kiváló alkalmat nyújtanak arra, hogy a kérdésre megkíséreljük a választ. Írásom ehhez kíván némi adalékkal szolgálni az adatvédelmi biztos rendőrségi adatkezelésre vonatkozó megállapításainak és működésének kritikája révén.

Az ombudsmani intézmény tényleges létrehozása, vagyis 1995 nyara óta egyértelművé vált, hogy az „oszlop”, nem pedig a „díszítőelem” funkcióját célozták meg a biztosok. Az alkotmányosság új őrei nem kerültek el az éles konfliktusokat. Nem is teheték, hiszen a jogaik sérelmét érzékelő állampolgárok és szervezetek kezdettől fogva ostromolják a hivatalt másutt megoldhatatlannak bizonyult ügyeikkel.

Magyarországon eddig ritkaságszámba ment, hogy a kormány vagy más intézmények hasonló műfajú dokumentumokat jelentettek meg. A szárazan hivatalos, illetőleg öntömjenező publikációk mellett valóban üdítő olvasmány az adatvédelmi biztos tudományos igényességgel összeállított, és közérthető formába öntött beszámolója. Ezzel Majtényi László a gyakorlatban mutatta be, hogyan lehet és kell a közérdekű adatok nyilvánosságát érvényre juttatni. A közhatalomtól eddig jórészt idegen erény volt az őszinteség. A tények elhallgatásán és a hivatalos hazugságokon túlmenően különösen annak beismerése hiányzik a hivatalos megnyilvánulásokból, hogy nem tudunk valamit. Érthető persze, hogy a választók kegyeiért versengő pártpolitikusok vagy a jobb anyagi körülményekért lobbizó rendőrség nem szívesen árulja el tanácsalanságát, bizonytalankodását. Az emberek ugyanis a politikai és anyagi támogatásért útmutatást és határozott cselekvést várnak. Cserébe többnyire le is mondanak arról, hogy a továbbiakban maguk foglalkozzanak azokkal a problémákkal, amelyek megoldását a hatalomra bízta. Ehhez képest az adatvédelmi biztos igen ritkán tapasztalható tisztségviselői magatartási mintát mutat be gondolatainak, kétségeinek az olvasó elé tárásával. Pedig ezek éppen a lényegre, a hatalom jellegére, fejlődésének irányára és az erkölcsi válságából való kilábalására vonatkoznak: „*Nem dőlt még el véglegesen, milyen állam épül a társadalom fölé, nem dőlt el az sem, hogy az állam miféle társadalmat hagy meg önmaga alatt*”, fogalmaz a jelentés.

Hangsúlyozni kell mindemellett, hogy Majtényi kétségei nem tudatlanságból, hanem éppen ellenkezőleg: a hivatalos „szövegeknek” ellentmondó tények, fejlemények felismeréséből és az azokra rámutató kritika komolyan vételéből erednek. Ez utóbbi is kirívóan ritka a közhatalom gyakorlóinak körében. A hatalomgyakorlás realitásainak ismeretében módosítani kell a kiinduló kérdést. Ha ugyanis nem a jogállam épülete emelkedik, akkor szembe kell néznünk azzal a lehetőséggel, hogy az ombudsmant a demokratikus alkotmányosság hiányának takargatására, netán éppen a rendőrállami megoldások legitimálására is fel lehet használni. Így azután mind a díszítőelem, mind az oszlop funkcióját be lehet tölteni egy egészen másfajta építmény szerkezetében, méghozzá az ombudsman szándékától függetlenül. A rendőri adatkezelés köréből vett példákkal fogom illusztrálni ennek az aggodalomnak a jogosságát. Előtte azonban – még mindig a pozitívumok sorában – megemlítem, hogy véleményem szerint Majtényi László a közelebbi témánk szempontjából meghatározó elvi alapokat és gondolkodási hibákat is pontosan érzékeli. Maradéktalanul egyetértek a közbiztonság és az alapjogok összefüggésének általa adott minősítésével: „*Súlyos gondolkodási hibát jelez, ha úgy véljük: a bűnözés növekedése miatt alkut kellene kötnünk a polgári szabadság korlátozására. ... Annak a tételnek az aaptalanságát, hogy a szabadságjogok a bűnözők oldalán állnak, bizonyítva látjuk, ha kicsit közelebből szemügyre vesszük e tekintetben az információs jogokat, jelesül az információs szabadságot.*”

Nem a kritikusok kedvenc fogása – először a mennyekig magasztaljuk, majd lerántjuk a művet a sárba –, ihletett akkor, amikor az őszinte elismerő szavak után a problematikusabb megállapítások elemzésére térek át. Egyszerűen úgy érzem, hogy bizonyos ellentmondás feszül a közhatalom működésének és fejlődésének igen alapos elvi bírálata és a konkrét esetek feldolgozása között. Majtényi László a kifejtettek szerint jól érzékeli azokat a veszélyeket, amelyekkel szemben neki és a közhatalom feletti kontroll más intézményeinek fel kell lépniük. Nem mindegy, hogyan. Elismerem, a „kibicnek” semmi sem drága, a közhivatal viselőjének ezzel szemben taktikai szempontjai is méltánylandók lehetnek. Az adatvédelmi ombudsman Gönczöl Katalin általános ombudsmanhoz képest visszafogottabban alakította

szerepét. A kényes kérdések elől nem tért ki, saját kezdeményezései viszont – szemben az általános biztos akcióival – nem nevezhetők „darázs-fészekbe nyúlásnak”.

Témánkat illetően a Szeged Városi Rendőrkapitányság adatkezelését érintő vizsgálat említendő, ahol a tevékenységet általánosságban megfelelőnek minősítette, ugyanakkor rámutatott bizonyos hiányosságokra. Semmi okom nincs arra, hogy e megállapítások korrektségét megkérdőjelezzem. Mégis félrevezetőnek tartom a hivatkozott megállapítást. Mégpedig azért, mert abból úgy tűnik, mintha a törvények lehetővé tennék az alkotmányserű adatkezelést. Megerősíti ezt maga az adatvédelmi ombudsman is, aki kifejezetten leszögezi, hogy például a különleges adatok fokozott védelmét a korábbi gyakorlat és beidegződések továbbélése, a törvények félreértelmezése miatt, vagy a növekvő bűnözés elleni határozottabb fellépésre hivatkozva hagyták figyelmen kívül a rendőri szervek. Ebben a megközelítésben tehát a törvények jók, csupán azok rendőrségi „olvasatával” vannak gondok.

Álláspontom szerint viszont a közbiztonság védelmének alapjául szolgáló jogszabályok számos, még hozzá alapvető területen ab ovo kizárják az adatvédelem hazai és nemzetközi követelményeinek kielégítését. Másképpen fogalmazva: a törvényeknek formálisan megfelelő rendőri magatartás a valóságban súlyos alkotmányserűtést testesíthet meg. Ha tehát az ombudsman a törvények betartását kéri számon, akkor szándékától függetlenül igenis hozzájárulhat a rendőrállami megoldások legitímálásához. Éppen ezért hiányolom a szegedi vizsgálat és az egyes ügyekhez kapcsolódó ajánlások megállapításaiból a rendőrség működésének jogi feltételrendszerét illető kritikát.

Kérdés például, hogy mit tud kezdeni az ombudsman azzal az előírással, amely a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 12. §-ának (2) bekezdésében fogalmazódik meg. Eszerint a rendőr – bűncselekmény elkövetésének kivételével – a jogszabálysértő utasítást köteles végrehajtani. Amennyiben az utasítás jogellenes adatkezelésre vonatkozik, úgy az adatvédelmi ombudsman valójában a materiális törvénysértés jelzése és az utasítás kiadója felelősségének felvetése mellett, adott esetben a törvénnyel összhangban azt lesz kénytelen vizsgálni, hogy az adatvédelmi elvekbe ütköző parancs megvalósult-e. Igaz, hogy a jogosulatlan adatkezelés bűncselekménynek minősül, ha azonban az elkövető alapos okkal tévedett a társadalomra veszélyesség megítélésében, nem büntethető. Márpedig a rendőr joggal téte-

lezheti fel a jogszabályokra és belső rendelkezésekre hivatkozó parancsok hibátlanságát.

De vehetjük az adatvédelmi ombudsman által említett problémát is a különleges adatok kezelésére vonatkozóan. Tételezem az, hogy itt nem egyszerűen interpretációs gond van, a rendőrségi törvény alapján egyszerűen szinte lehetetlen különleges adatokat törvényesen kezelni. A rendőrségi törvény 80. § (1) bekezdése kimondja: „A rendőrségi adatot kezelő szerv – a büntetett előéletre vonatkozó, valamint a külön törvényben szabályozott államigazgatási feladatköréhez kapcsolódóan, az ott meghatározott adatok kivételével – különleges adatot kizárólag a 84. § i)–n) pontjában felsorolt bűncselekmények elkövetésével gyanúsított személy esetében kezelhet.” Az Alkotmánybíróság több határozatában is kiemelte a normák meghatározottságának fontosságát. A 26/1992. (IV. 30.) AB határozat például kimondta: „Az Alkotmánybíróság elvi éssel mutat rá arra, hogy a világos, érthető és megfelelően értelmezhető normatartalom a normaszöveggel szemben alkotmányos követelmény.” Fokozott igényt támaszt mindez a jogalkotóval szemben, ha olyan alapvető jogok korlátozásáról van szó, mint amelyeket az Alkotmány 59. § (1) bekezdése rögzít. Különösen akkor, ha a korlátozás „minősített esetének” tekinthető különleges adatok kezelése adja a szabályozás tárgyát. Szembeötlő, hogy az idézett bekezdés az említett követelménynek egyáltalán nem tesz eleget. A hivatkozott pontok ugyanis konkrét bűncselekményeket egyáltalán nem sorolnak fel. Meghatározott típusok szerepelnek ugyan, egyes pontoknál azonban még ilyenek sem fedezhetők fel. Az m) pont például a bűnmegelőzési ellenőrzés alá vont személy adatairól, az ellenőrzés szempontjairól és megállapításairól szól. Igaz, az ellenőrzés feltétele valamely korábbi bűncselekmény miatti elítélés. Itt azonban a „gyanúsított” kifejezés nem értelmezhető. Hasonló a helyzet a többi hivatkozott pontban is. A rendőrségi törvény alapján a szabályozás teljes homálya miatt, a mondotak szerint egyszerűen lehetetlen megállapítani, hogy különleges adatok mikor kezelhetők. Ilyen körülmények között nehezen tudom elképzelni az adatkezelés törvényességének ellenőrzését.

A rendőrségi törvény alapjaiban rombolja le a célhoz kötöttség elvét is a közbiztonság védelme körében. Helyesen állapítja meg az adatvédelmi biztos, hogy a törvény az államigazgatási tevékenységet határozottan elkülöníti a bűnüldözéstől és a bűnmegelőzéstől. Ezzel szemben a 77. § (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik: „A rendőrség által bűnüldözési célból gyűjtött és tárolt személyes adatokat – ha a törvény eltérően nem rendelkezik – csak rendőrségi, illetve bűnüldözési célra lehet felhasználni.”

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény kodifikálta az idézett követelményeket. A rendőrségi törvény valójában megkerüli, álgaranciákkal pótolja az alkotmányos elvárások megvalósulását. Példa erre az idézett bekezdés. Különösen, ha összevetjük azzal, amire Majtényi is utal: a törvény 76. § (4) bekezdésében foglaltakkal kapcsolatban. Ezek szerint: „*A bűnüldözési és az államigazgatási feladatokhoz kapcsolódó adatokat elkülönítetten kell kezelni.*” Egyértelmű, hogy a 77. § (1) bekezdésében foglalt kiterjesztés (rendőrségi, illetve bűnüldözési célra) lerombolja a látszólag szépen felépített védelmi vonalat. Elvileg lehetne természetesen törvényben megengedett új célról beszélni. Itt azonban problémát okoz, hogy államigazgatási célból számos olyan adatfeldolgozási mozzanat tilos, ami a bűnüldözésben megengedett. További problémát jelent, hogy az államigazgatási adatkezelés körében szélesebben érvényesülő, érintetti jogokkal való élest megakadályozzák a rendőrségi törvény bűnüldözési adatkezeléshez kapcsolódó korlátozó előírásai, amelyek kategorikus megfogalmazásuknál fogva kihatnak az új célú feldolgozásra is. A törvény 85. §-ának (1) bekezdése teljesen világossá teszi, hogy az egyébként igen szélesen értelmezett bűnüldözési adatkezelés jelentős része kizárólag a büntető eljárásban válhat – esetleg – hozzáférhetővé az érintett számára.

A rendőrségi törvény nyilvánvalóan az ajánlások szerinti „rendőrségi célú” adatok feldolgozásának kereteit meríti ki „bűnüldözési adatkezelés” címszó alatt. Bizonyítja ezt, hogy a törvény szerinti bűnüldözési adatok köre (84. §) egyáltalán nem szűkül a konkrét bűncselekmények közvetlen megelőzésére és felderítésére, nyomozására. Ide sorolja a jogszabály az ismeretlen holttestek és a rendkívüli halálesetek jellemzőit [h] pont], a szabálysértés megelőzése céljából rögzített adatokat [p] pont], továbbá az általános segélykérő telefonszámon beérkező hívásoknál, a hívó fél által használt telefonállomás azonosított adatait, valamint a hívások tartalmát [s] pont] stb. A mondottak alapján a célhoz kötöttség elvének és a rendőrségi törvény 76. §-a (4) bekezdésében helyesen rögzített garanciális szabálynak kizárólag az felelne meg, ha a bűnüldözési célból gyűjtött és tárolt személyes adatokat csak bűnüldözési célból engedné meg a törvény felhasználni.

De nem csupán a személyes adatok védelme, hanem az információs önrendelkezés más aspektusai és a közérdekű adatok nyilvánossága terén is súlyos fogyatékoságok vannak rendőrségi jogunkban. A rendőrségi törvény 63. §-ának (3) bekezdése például megtiltja, hogy a titkos információgyűjtés során kezelt

bármiféle adatot nyilvánosságra hozzanak. A 85. § pedig azt zárja ki, hogy az érintett személynek ugyan-ezekben az ügyekben és még számos más kérdésben felvilágosítást adjanak. A tilalom alól csak a büntető-eljárás keretében lehet kivételt tenni. A törvény a rendőrség tevékenységének egyik legérzékenyebb, az alapjogokat széles körben veszélyeztető területét teljesen elzárja a nyilvánosság és az érintettek elől. Akkor is, ha lezárt ügyekről van szó, akkor is, ha az érintett maga kezdeményezi a nyilvános vizsgálatot. Egy „Duna-gate”-jellegű botrány nyilvánosság elé tárására nincs többé lehetőség. Meghozta olyan kérdésben, ahol a működés egy részével kapcsolatban a tervezet parlamenti vitája során realizitikusan közelítette meg a törvénytértek esélyeit az akkori legnagyobb kormánypart vezérszónoka: „*A külön engedélyhez nem kötött titkos információgyűjtés esetében kisebb a veszélye más jogok sérelmének, vagy úgy is fogalmazhatunk, hogy nagyobb érdek fűződik ezek engedély nélküli gyakorlásához, mint az esetleges jogsértések kiküszöböléséhez.*”

Hozzá kell tenni, hogy a kisebb sérelem itt az engedélyhez kötött tevékenység következményeihez viszonyítandó. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában következetesen törekszik arra, hogy érvényt szerezzen a közérdekű adatok nyilvánosságához fűződő alapjognak. A 32/1992. (V. 29.) AB határozatban elvi éllel mondta ki: „*A közérdekű információkhoz való szabad hozzáférés lehetővé teszi a választott népképviselői testületek, a végrehajtó hatalom, a közigazgatás jogszerűségének és hatékonyságának ellenőrzését, serkenti azok demokratikus működését. A közügyek bonyolultsága miatt a közhatalmi döntéshozatalra, az ügyek intézésére gyakorolt állampolgári ellenőrzés és befolyás csak akkor lehet hatékony, ha az illetékes szervek felfedik a szükséges információkat.*” Mindebből logikusan következik, hogy „*A nyilvánosság körének meghatározásánál a dokumentumok tartalmából kell kiindulni. Alkotmányellenes az olyan szabályozás, amely az iratokat nem tartalmuk szerint minősíti titkosnak.*” A 34/1994. (VI. 24.) AB határozat további fontos elvi követelményeket rögzít az információs szabadság védelme érdekében. Elismeri mindenekelőtt, hogy törvényi korlátok a hatályos szabályozás szerint is létezhetnek, egyebek mellett közbiztonságvédelmi szempontokra tekintettel. Az ilyen szempontokra, érdekekre való általános utalás azonban nem elegendő.

Hozzá kell tenni, hogy az ilyen típusú korlátozások hatásai azt, a Majtényi László által is hangsúlyozott tételt támasztják alá, amely szerint az alapjogok természetesen nem a bűnözők érdekeit szolgálják. Példa erre, hogy a rendőrség a közelmúltban maga szegte meg a nyilvánosságra hozatal tilalmát, amikor egy „elkövetővel” való megállapodás, azaz úgyne-

vezett „vádalku” tényét tárta a közvélemény elé. Bizonyára úgy ítélte meg a testület, hogy ez a lépés segíti a bűnüldözési feladatok megoldását és az annak során hozott döntések társadalmi elfogadtatását. A törvény azonban kategorikusan tiltja, hogy akár csak a titkos információgyűjtés körében tett intézkedésekről bármit nyilvánosságra hozzanak. Nem adhat felvilágosítást a rendőrség például a kábítószerrel kapcsolatos és egy sor más bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személyek „kapcsolatainak” sem arról, milyen adatokat kezelnek róluk. E szabály következetes betartása a legtöbb esetben ténylegesen meghiúsítaná a nyomozást. Törvénytörő minden ilyen és hasonló közlés, kérdés bevezetéseképp is: „Tudjuk, hogy Ön találkozott a gyanúsítottal.” Tájékoztatási tilalom alá esik az egyetlen – bár csupán elnevezésében – kifejezetten bűnmegelőzési célú beavatkozás során megszerzett ismeretanyag is. Kérdés mármost, egyáltalán hogyan képzele a jogalkotó az intézmény megvalósulását, ha az egyébként személyhez kapcsolódó, az illető bűnbeesését meggátolni célzó rendőri tevékenység során lényegében minden érdemi kérdésben blokkoljuk az érintettel való kommunikáció egyik irányát?

Az alapjogokat súlyosan érintő beavatkozások „örök titokká” minősítése csak a rendőrség vélt tekintélyét védi, lezárt ügyek nyilvános tárgyalása az esetek döntő többségében sem bűnmegelőzési, sem bűnüldözési, sem más, a közérdekű adatok nyilvánosságát legitim módon korlátozni tudó érdekebe nem ütközhet. Az említett szempontok érvényesítése természetesen lehetséges az általános publikációs tilalom eltörlése mellett is. Nem vitatható az 1992. évi LXIII. törvény 16. §-ában is megerősített tétel, amely a személyes adatok védelmét és az annak érvényre juttatását szolgáló érintetti jogokat nem tekinti abszolútnak, azok korlátozását egyebek mellett az állam belső biztonsága, a bűnmegelőzés vagy a bűnüldözés érdekében is korlátozni engedi. Magától értetődik ugyanakkor, hogy a konkrét korlátozások szükségességét és arányosságát vizsgálni kell. Világos, hogy az érintetti jogok korlátozása széles körben vezet a jogorvoslati lehetőségek teljes kizárásához. Ennek révén pedig ezen jogok lényeges tartalmát nem csupán korlátozza, hanem gyakorlatilag behatárolhatatlanul tág spektrumban a jogorvoslati, illetőleg az alapjogok tekintetében a bírósághoz fordulást biztosító jogot semmissé teszi. Még hozzá az esetek jelentős részében szakmailag is teljesen indokolatlanul. Hangsúlyozni kell, hogy a 84. § hivatkozott pontjai nem kizárólag a titokban gyűjtött információkra vonatkoznak, másrészt igen nagy a valószínűsége annak, hogy teljesen ártatlan emberek tömegéről keletkezik „kompromittáló” adattömeg. Valójában a bűnüldöző munka zö-

mének teljes „letitkosításáról” van szó, ami melleleg igen torz rendőri szemléletet tükröz, illetve generál. Elszakítja ugyanis a bűncselekményekkel szembeni fellépést [a 63. § (3) bekezdésében írt korlátozással együtt] annak természetes társadalmi közegétől és intézményesen zárja ki az eredményességet is szolgáló korrekció lehetőségét számos ügyben. Hogy az érintett értesítése nem megvalósíthatatlan, arra bizonyíték az 1990. évi X. törvény rendelkezése, ami a rendőrségi törvény hatályba lépése előtt a rendőrség bűnügyi szerveire is irányadó volt. Ismereteim szerint egyetlen olyan eset sem merült fel, amikor annak alkalmazása vitális bűnüldözési érdekeket sértett volna.

A mondottak alapján megállapítható, hogy a jogalkotó az alkotmányos garanciák már elért szintjéről lépett jelentősen vissza anélkül, hogy ennek bármiféle elfogadható indokát megjelölje volna.

A bűnüldözési adatkezelés során nem csupán a célhoz kötöttség és a közérdekű adatok nyilvánossága, hanem az adatminőség elve is intézményesen és súlyosan sérül. A rendőrségi törvény 85. §-ának (2) bekezdése előírja: törvény eltérő rendelkezése hiányában a kijavítást és törlést úgy kell elvégezni, hogy az eredeti adatok felismerhetők maradjanak. Nem igényel bővebb kifejtést a felderítésnek az a természete, amely az ismeretlentől az ismert, az elkövetők természetes leplezési törekvései miatt pedig a hamistól az igaz adatok felé való haladásban jelölhető meg. Magától értetődően ebben az esetben is evidens, tehát az ombudsman által is hangoztatott elv, amely szerint a jogok és garanciák érvényesülése nem fordítottan arányos a bűnüldözés sikerével. Nincs értelmes magyarázat arra, miért kell a valóságnak meg nem felelő (helyesbítendő), avagy jogellenesen kezelt, céltalanná vált adatokat felismerhetően tartani. Ez a szabály – betartása esetén – beláthatatlanul kuszává teszi a rendőrség felderítő és nyomozati tevékenységét anélkül, hogy bármiféle belátható előnnyel ellentételeznék az alapjogok durva megsértését. Nem tartozik a bűnüldözési adatkezelés körébe az adatvédelmi ombudsman által kifogásolt videofelvétel készítése a gyűlekezési jog hatálya alá tartozó rendezvényeken. Ha azonban ott igazoltatás során, bűnmegelőzési célból adatokat rögzítettek volna, akkor a rendőrségi törvény 84. §-ának p) pontja alapján örök időkre őrizhették volna azokat. Igaz, két év után törölni kell, csak hogy ezt az eredeti adatok felismerhetőségének megőrzése mellett kell végrehajtani. Melleleg, ezt technikailag is nehezen tudom elképzelni, különösen videofelvételek esetén, de más módon rögzített adatoknál is.

Talán ez a néhány példa is érzékelteti, hogy a rendőrségi adatkezelés nem a demokráciákban a közbiztonság védelme érdekében megengedhető

kivételekkel adaptálja az e területen irányadó szabályokat, hanem azokat indokolatlanul és helyenként az abszurditásig menően lerontja. Ez még akkor is így van, ha a törvényi szabályozás tényét – de nem annak tartalmát – magam is örvendetesnek tartom. Azt is tárgyilagosan el kell ismerni, hogy a szigorú rendelkezésekhez kötött adatkezelés és az adatvédelem gondolatával való barátkozás a rendőrségnél már önmagában előrelépés.

Mindennek ellenére úgy vélem, hogy a jelentős rendőrségi adatkezelésről szóló része a kifejtettek szerint félrevezető, mert azt a látszatot kelti, mintha a tevékenység egyébként alkotmányos mederben folya. Ezzel szemben az az igazság, hogy a rendőri munkát szabályozó törvények alapvető kérdésekben sértik az alaptörvényt és az adatkezelés meghatározó elveit. Jó lett volna, ha az adatvédelmi biztos e téren is él jogszabály-módosítás kezdeményezésére irányuló jogosítványával.

Élvi tételként leszögezhető, hogy az adatvédelmi követelmények érvényesítése alapvetően nem gátolja, hanem segíti a rendvédelmi szervek eredményes működését. Ez még akkor is igaz, ha adott esetben nyilvánvalóan konfliktus állhat fenn a közbiztonság védelméért felelős hatóságok adatigényei és a jogi lehetőségek között. Ugyanakkor az adatminőség, vagy akár a célhoz kötöttség elvárása, de még az érintetti jogok biztosítása is közvetlenül szolgálja az igazság feltárásának alapvető érdekét. Az ellenőrizetlen és szabályozatlan adatgyűjtés túlburjánzása ugyanis az alkotmányos értékek sérelmén túlmenően megnehezíti a közhatalmi döntések megalapozásához szükséges információk kiválasztását és megnöveli a hibák előfordulásának valószínűségét.

Az adatvédelem kérdésének előtérbe kerülése mindazonáltal nem technikai, hanem közvetlenül a hatalom lényegét érintő okokkal magyarázható. A titkos információ-gyűjtés lehetőségeinek kibővítése a biztonsági érdekeket nem sértő utólagos értesítés kötelezettségének – sőt: immár lehetőségének – eltörlése mellett világosan jelzi, hogy itt nem a közbiztonsági, hanem a politikai hatalomgyakorlási szempontok követéséről van szó. Az általános adatvédelmi rendelkezések vitathatatlanul jó minősége sem tudja feledtetni azt a tényt, hogy nincs demokrácia ott, ahol „csak” azok a szervek léphetik át – konkrét indokok hiányában is – a jogállami határokat, amelyek a leginkább védelemre szoruló adatainkat kezelik, miközben az adatok rendvédelmi szervek közötti és a kormány felé történő áramlásának alig vannak akadályai. Jelentős jogalkotási lépésekre és a rendvédelem terén alapvető szemléletbeli fordulatra volna ahhoz szükség,

hogy a magunk részéről cáfolni tudjuk azt a megállapítást, amely szerint Közép- és Kelet-Európában nem a valódi demokrácia kiépítése van napirenden, az információs technológia pedig az autoritarianizmus, a hatalomkoncentráció és a társadalom feletti ellenőrzés eszköze, holott azt a demokrácia, a plurális politika és a szabadság szolgálatába lehetne és kellene állítani.

A rendőrségi adatkezelés alkotmányos szabályozása sajnos, nem jelenti azt, hogy a közbiztonság őrei megmaradnak a számukra kitágított határokon belül. Az ombudsman esetei mutatják, hogy még ezeket is könnyedén átlépi, ha vélt érdekeik úgy kívánják. Éppen ezért még egyszer hangsúlyozom, hogy Majtényi László óriási szolgálatot tett a hatályos jog elvárásainak érvényre juttatásában. Konkrét elemzéseit és – fenntartásaim ellenére – egész működését igen pozitívnak tartom.

Az is az igazsághoz tartozik, hogy az ombudsman nyilvánvalóan nem függetlenítheti magát teljesen attól a tényről, hogy ő az Országgyűlés biztosa. Márpedig éppen az Országgyűlés hozta az ellenőrző funkció teljes körű megvalósítását akadályozó, helyenként egyenesen a biztosokra nézve megalázó törvényi rendelkezéseket. Az általános biztos egyes betekintési jogainak főkapitányi engedélyhez kötése, az adatvédelmi biztos személyes eljárási kötelezettsége jelezte, hogy parlamentünk inkább a díszítő szerepében gondolkodott, legalábbis, ami a biztonsági szervek kontrollját illeti. A legkirívóbb tekintélyesétek megszüntetése után még ma is az a helyzet, hogy a rendőrség „megkötött kezének kiszabadítása” fontosabb a törvényhozás számára, mint az adatkezelési elvek maradéktalan megkövetelése. A politikusok nem ismerték fel, hogy az utóbbira volna szükség a legszűkebben értelmezett szakmai színvonal javítása érdekében is. A kritikátlanul rendőrpárti jogalkotás miatt egyáltalán nem meglepő, hogy nem annyira az ombudsman, mint inkább maga a rendőrség szerepfelfogásában mutatkoznak komoly zavarok. Majtényi László példamutatón tűrte az országos főkapitány több esetben tanúsított nyílt szembeszegülését. Pedig jó volna, ha a testület a jogszabályok végrehajtására koncentrálna, azok bírálata és sajátos értelmezése helyett. Jó lett volna az is, ha a jelentésből vagy máshonnan kiderül, hogy a jogosulatlan adatkezelés vagy a különleges személyes adatokkal való visszaélés alapos gyanúja – amelyek közül az egyik szerintem szinte mindegyik vizsgált ügyben megállapítható volt –, hány büntetőeljárást indukált a rendőrségen belül, és azok milyen eredménnyel zárultak.

Az Országgyűlés a biztos beszámolóját elfogadta. Én a mondottak alapján továbbgondolásra ajánlom. Nem csupán Majtényi Lászlónak.